

24978

КРАЙНИЧАНЕЦЪ

УЧБ.
БИБЛИОТЕКА
СОФИЯ

КИРИЛЪ И МЕТОДИЙ И СЛАВЯНСТВОТО

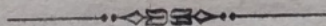
1936 ГОД. — СОФИЯ

ТОДОРЪ КРАЙНИЧАНЕЦЪ

Д. 1437/936.

КИРИЛЪ И МЕТОДИЙ И СЛАВЯНСТВОТО

СОФИЯ

Печатница „Рила“ — пл. Св. Недѣля 6

1936

Отъ Тодоръ Г. Крайничанецъ:

Славянитѣ въ днешно време и близкия характеръ на тѣхното единство (политическа студия), I издание 1929 год., II издание 1930 год. стр. 112. Скопие (на сръбски езикъ).

Цельта и развоя на кооперативното дѣло (икономическа студия за кооперативното дѣло въ Югославия). Страници 336, Скопие 1931 (на сръбски езикъ).

Проблемъ на кооперативното дѣло (студия за кооперативното дѣло въ Сръбска Македония). Страници 40, 1933 год. — Скопие (на сръбски езикъ).

Кирилъ и Методий и славянството (историческа монография). Скопие, 1930 год. Страници 40. (на сръбски езикъ).

Идеология на югославянската мисль (монография за югославянската история). Страници 45. Издание на социално-културно въздържателската библиотека „Истрайностъ“ № 5—6. Скопие, 1933 год.

Да бждемъ славяни (монография за расовата проблема на славянството). Страници 60. Скопие (на сръбски езикъ).

Стопанска и политическа Македония (1928—33) I дѣлъ. Македония подъ сръбска власть. София, 1934 год. Страници 168.

Солунъ като политически и икономически центъръ на Македония. София, 1934 год. Страници 31.

Подъ печатъ:

Стопанска Македония. II дѣлъ. Македония подъ гръцка власть.

Югославянската диктатура или възможна ли е интегрална Югославия (държавно-правна студия).

Колонизаторската система на сърбитѣ въ Македония.

Смисълътъ на финансовата реорганизация въ общината (социално-комунална студия върху финансовия и стопански животъ на общината).

Въ културната история на славянския народъ има събития отъ първостепенно значение. Великото дѣло на братята Кирилъ и Методий е първата просвѣта и духовна мощъ на цѣлокупното славянство отъ неговия исторически животъ, защото сжщитѣ сж първосъздателитѣ на българската писменостъ, цивилизация и култура. Поколенията отъ далечнитѣ векове, близкото минало и бждащето се очудватъ на бѣзсмъртния подвигъ на двамата апостоли, на тѣхния възторгъ предъ близкото тѣхно величаво дѣло, предъ културата и цивилизацията въ Европа.

Най-яркитѣ добродѣтели, съ които може да се украси земния пжтъ на човѣка сж: трудъ, възвишена цель и нравствена доблестъ. Наистина пастирския животъ и дейността на двамата монаси въ културата на Славянското племе се отразява въ стремежитѣ и борбата за самостоятелностъ и достойно сжществуване. Далечъ презъ вековетѣ, въ градежа на българската държава въ културната и държавна еманципация на Славянското племе, взиматъ достойно мѣсто, въ страницитѣ на националното съзнание, двамата братя Кирилъ и Методий. Културното победоносно оржжие, кръвта на героитѣ е величието на славянския духъ и лицето на мощната държава е илюстрацията на мощния български национализъмъ. Българската речъ, българската азбука и формитѣ създадоха солунскитѣ братя Кирилъ и Методий. Българската искра на възраждането и свободата бѣ хвърлена чрезъ приветѣта на двамата равноапостоли. Тѣ сж символа на българското национално съзнание, тѣ сж най-голѣмитѣ *строители* на българщината.

Ние българитѣ, свободни и поробени, като народъ имаме единъ великъ символъ, а това е националното съзнание, насадено отъ двамата Солунски братя Кирилъ и Методий *„бори се за свободата“*.

Двамата велики славянски просвѣтители, създадоха славяно-българската азбука и изградиха епохата на духовния подеъмъ. Голѣма и пламенна е била любовта на двамата братя къмъ некултурнитѣ и отпаднали въ духо-

венъ мракъ славяни, които сж били гонени и презирани отъ византийци и латини.

Тази любовъ е създадала идеята на славянската писменостъ. Голѣмо и реформаторско е било тѣхното дѣ-

Кирилъ и Методий, държатъ речъ за християнската вѣра и славянството въ Моравско.

ло, особено като знаемъ, че презъ IX-вѣкъ католицизъмъ е доминиралъ съ своята пропаганда съ всички средства и на всѣкжде.

Дейността на Кирила и Методия е била посочена към създаване на една силно източно-православна църква, към създаване на една култура и цивилизация у българския народъ. Тѣхната идея била да премахнатъ невежеството всрѣдъ широкитѣ народни маси. Тѣхниятъ идеализъмъ е билъ голѣмъ, а сжщо и тѣхната саможертва. България е отворила вратитѣ на своята държава за тия самоотвержени апостоли.

Славянскитѣ синове отъ древната българска покрайнина сж създали новата епоха на изграждането на славянската култура. България става въ IX-вѣкъ огнище на славянството и проводникъ на реформаторскитѣ идеи, които бѣха предвестници на ренесанса въ Европа.

Ударътъ срещу византийската култура бѣше голѣмъ и особено жестокъ и знаменателенъ.

Езикътъ и писменитѣ знаци предъ хиляда години сътвориха Кирилъ и Методий. Тѣ въздигнаха българския роденъ езикъ до такава степенъ, че езикътъ стана изразителъ на първата славянска литература. Дѣлото на Кирилъ и Методия е етническото единство на българския народъ, което бѣ *пропито* съ дипломатическа мѣдростъ и прозорливостъ. Тѣ посочиха възторгътъ на патриотическитѣ чувства и отъ тѣхнитѣ дѣла се сочатъ образцитѣ на духовната сила на великитѣ тѣхни национални завети. . .

За дѣлата на нашитѣ апостоли възможно е да се намѣрятъ следи въ литературата. Двамата братя, апостолитѣ на славянския народъ съ своята дейность представляватъ единъ голѣмъ наученъ интересъ, защото сжщитѣ играеха голѣма роля въ организацията на славянската, политическа и научна самостоятелность, но трѣбва да се констатира, че на този проблемъ се спираха много учени, писатели, литератори, публицисти, макаръ и съ своитѣ голѣми авторитети, но не успѣха да дадатъ истинския исторически славянски портретъ на двамата будители на културата и цивилизацията на цѣлокупния славянски народъ.

За да изучавашъ, за да познаешъ себе си, нацията си и държавата си, трѣбва да ценишъ всички труженици, всичкитѣ будители и водачи на народа си.

Тъзи два фара на българската култура и просвѣта сж: „doctores“ не само на нашата наука, философия и литература, но и на творци, на общата духовна кул-

Кирилъ и Методий учатъ славянския народъ да пише и чете.

тура въ Европа. За дѣлата на славянскитѣ литературни великани Кирилъ и Методий, се намира голѣма литература на много европейски езици за родословието, науката и апостолството имъ.

Многобройнитѣ легенди за Кирилъ и Методий въ Поморавско, Македония, България и историческитѣ документи даватъ алтернативната снимка на правата картина за дѣлата, дейността, религията и апостолството имъ.

Всички славяни, радостни и горди, въ далечната наша културна, просвѣтна и политическа история, когато се е родила нашата славянска писменностъ, цивилизация и културна независимостъ отправиха къмъ дѣлото на славянскитѣ първоучители, просвѣтители и апостоли Кирилъ и Методий, своето почитание и благоволение^{1,2,3)}

Кирилъ и Методий следваха вечния пѣтъ на историята, на човѣшкото движение, имаха единъ идеаленъ подвигъ, чрезъ който служеха въ олтаря на славянската цивилизация и просвѣта, тѣ съ своето постоянство и трудолюбие циментирахъ гранитната основа на българския устремъ, дадохъ примѣръ на воля за културна и политическа работа къмъ лична расова и културна свобода.

Като апостоли на истината, на дѣлото за свобода и културна независимостъ въплотиха великата идеология на цѣлокупния славянски народъ, тѣ съ своето дѣло-показаха, какво е значението и мощта на славянската раса, езикъ и цивилизация. Често пѣти чрезъ догма решаваха и политически чисто славянски национални въпроси. Тѣхната епоха е възраждането не само на славянската раса, но и на цѣлата християнска маса живуща на Балканския полуостровъ. Тѣхната догма бѣше голѣма: „*дайте свѣтлина*“, писменностъ, моралъ и проповѣдь чрезъ народенъ езикъ разбираемъ и подходящъ за народа^{5,6,7)}

Трѣбва искрено и откровенно да признаемъ, че тѣхното свѣтило, тѣхната азбука, книга, моралъ и слово

1) Павле Поповичъ „Югославянска книжевностъ“. 1929. Бѣлградъ.

2) Dr. fra Julian Jelenic, „Kiril i Metodije, Slavenski apostoli“, Zagreb 1926.

3) Dr. Grivec, „Правовѣрностъ Sv. Kirila i Metoda“, Lubliana 1920.

4) Иричекъ, История сѣрба“, История бугара“. 1930. Бѣлградъ.

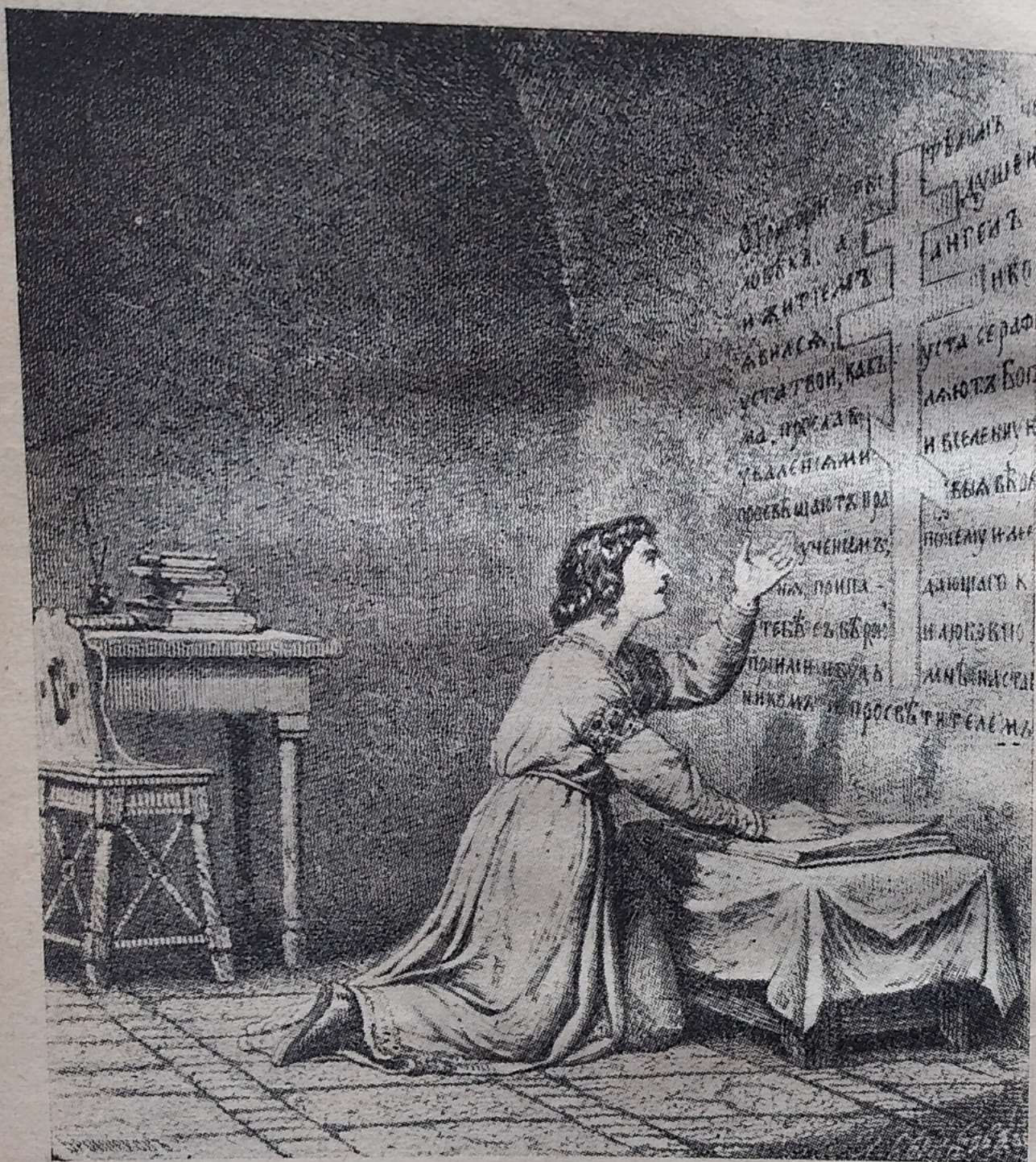
5) Д-ръ К. Кадлецъ, „Първобитно словенско право“. 1930. Бѣлградъ.

6) Dr. Posternik, „Dejini Slovenskich apostolu“, Praga.

7) Князевъ „Кирилъ и Методи“, 1886 г.

създадоха народността на българитѣ, сърбитѣ, хърватитѣ, черногорцитѣ, чехитѣ, словенцитѣ, руситѣ и поляцитѣ.

Методий въ своята килия мисли и чете своята проповѣдь, която ще държи въ Римъ предъ папата.

Тѣ чрезъ словото, книгата, проповѣдта и тѣхния високо християнски моралъ, обединиха и популязираха дълбоката славянска душа, повишиха славянския моралъ и дадоха безсмъртнитѣ слова на човѣшко дѣло. Тѣ изпълниха възвишения расовъ дългъ къмъ народъ и чер-

ква давайки своята кръв и тѣло за народно освобождение, расова култура и цивилизация.

Славянската свѣтлина не сияеше само въ люлката на българщината Македония, — не, тя чрезъ неуморимата дейностъ на двамата апостоли и тѣхнитѣ ученици се разшири далечъ къмъ люлката на славянството Русия, по брѣговетѣ на Черно, Адриатическо море и рекитѣ: Вардаръ, Дунавъ. Сава, Тиса и Драва, въ Моравия и Влахия.

Кирилъ и Методий сж творци на българската писменостъ, народностъ, култура и цивилизация.

Православната черква е дала и отлични служители, които сж следвали пѣтя на Кирилъ и Методия, като Климентъ, Наумъ и Ангелари, Софроний Врачански, Паисий, Негошъ, Иларионъ Маринополски, Неофитъ Бозвели, Штросмаеръ, Св. Сава, Рачки и много други. Всички се борѣха чрезъ Кирило-Методиевото слово и християнския високъ моралъ къмъ народно съзнание за саможертва и завещание предъ себе си винаги *най-големия си даръ, славянско слово, славянска книга и славянска свобода.*

Безсмъртната слава на Кирила и Методия ще даде переспективата и хармонията къмъ единъ славянски народъ къмъ единъ езикъ къмъ една борба за свобода и политическа независимостъ.

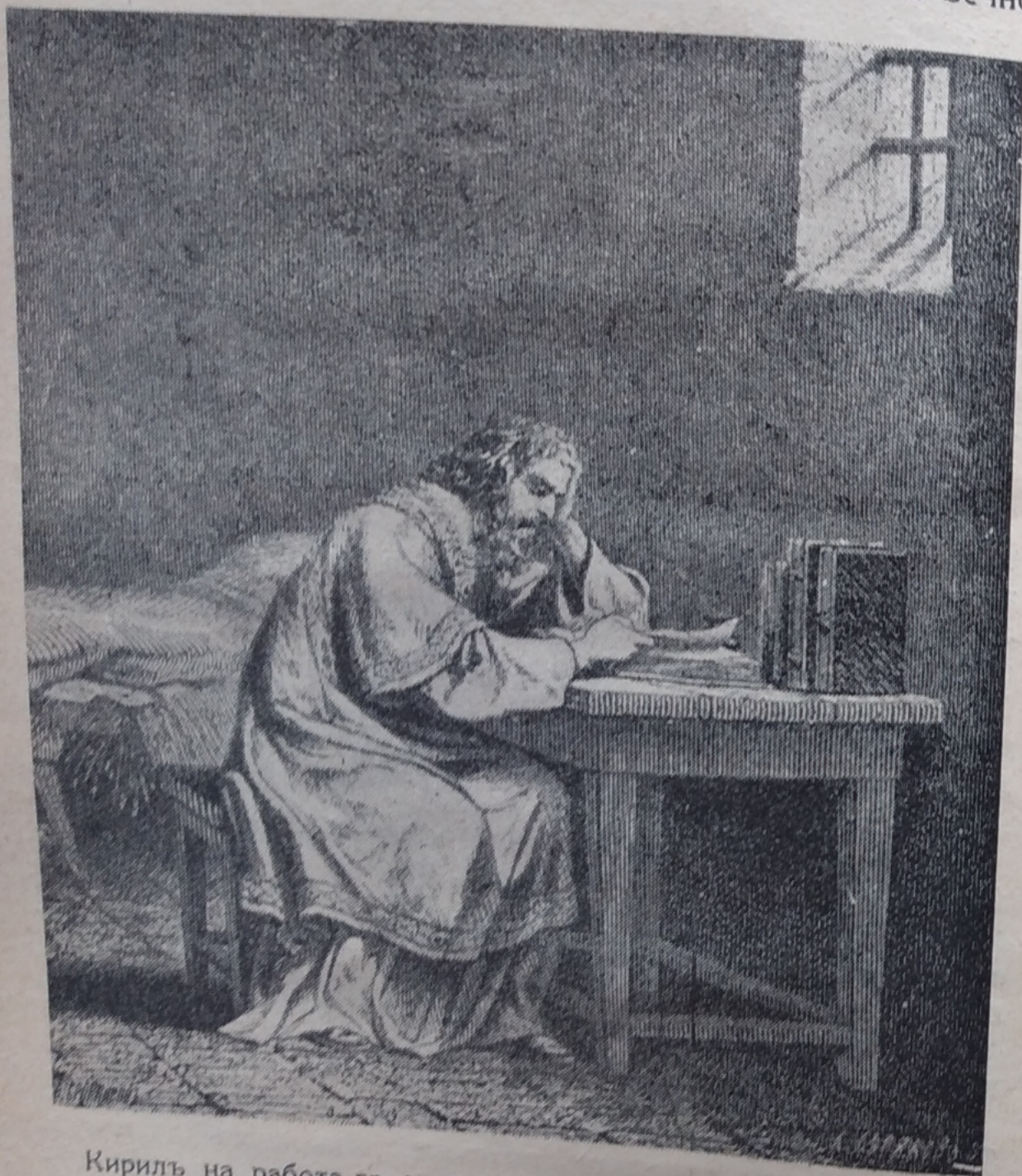
Какво дадоха, какво проповѣдваха Кирилъ и Методий? *свобода, сплотеностъ, борба, родна речъ, бодростъ*, следнитѣ думи отъ тѣхнитѣ беседи бѣха упѣтвачи къмъ славенъ пѣтъ, — къмъ работа: *търсете правдата, защото тя се намира при васъ чловѣцитѣ, дайте вие свободата на народа, защото той жадува за нея.*

Словото имъ бѣше славянски мечъ, съ който се борѣше гордия славянинъ съ всички неприятели както съ авари, хуни, германци, ромъни, така и съ турцитѣ. Тѣхното слово бѣше изпълнило сърдцата на цѣлокупния славянски народъ — богати и бедни, духовници и миряни, пастири и съседи.

Тѣхното слово прогрѣ тържествено въ храма, на улицата, въ кжщата, училището, манастиритѣ, съ една дума тѣхната благородна река за цѣлата славянска земя.

Славянската речъ отекна по върховетъ на Кожухъ, Пелистера, Бабуна, Стара и Шаръ планина до вълнитъ на Дунавъ и Сава, до Адриатическото, Черно и Бѣло морета. Тѣхната речъ бѣше упжтена къмъ народа за вечно

Кирилъ на работа въ своята килия въ манастира Полихрамъ.
спасение на славянската раса за животъ и вечно съществуване.
Кирилъ е славянския Христосъ. Той бѣше съзерцание на благодать, доброта и трудолюбие.

Тѣхния високъ мораленъ, стоиченъ и интелектуаленъ хоризонтъ, бѣше много голѣмъ, отъ както победиха нѣмската борба въ Моравия и наложиха на славянитѣ нова книга, ново слово, нова православна християнска душа.

II.

Славянския народъ си има свой особенъ характеръ, свой духовенъ обликъ, свой типъ. Въ външността на славянина, въ физиологията на всѣкиго има нѣщо своеобразно отличително за народността.

Славянскиятъ народъ има своя душа. Славянската култура, която се отрази на неговия националенъ характеръ и на славянската психика създаде единъ народъ. Славянскиятъ народъ споредъ дарбитѣ си показва своя особеностъ въ общочовѣшката култура. Славянската психика даде отпечатъкъ върху творчеството на народа въ областта на изкуството, науката, религията и общественото устройство. Славянското робство и насилията се отразяватъ сжщо гибелно върху творческитѣ сили на славянския народъ.

Славянската нация презъ своята вѣковна история е дала своята данъ на общочовѣшката култура, създаде е наука, литература, изкуство и художество.

Славянскиятъ народъ е създалъ своя общественостъ. Той въпреки голѣмитѣ страдания и незгоди е запазилъ своята национална сжщностъ своята психика и дава усилията си, за да дадѣтъ своята приносъ при градежа на общочовѣшката култура.

Пазители на славянската култура и нация сж Кирилъ и Методий.

Кирилъ и Методий сж родени въ Солунъ. Тѣхната родина е Македония, люлката на българската цивилизация и култура. Родния имъ градъ Солунъ се намира на северния брѣгъ на Бѣло море¹⁾.

¹⁾ Тодоръ Крайничанецъ, „Солунъ като политически и икономически центъръ на Македония“, 1934 г., София.

Солунъ не само по това време е билъ важенъ културно-политически центъръ на цѣла Македония, но и на Византия. Много видни автори, които сж проучвали важността му сж казвали, че той е душата на македонската култура и търговия. Но не трѣбва да се забравя и това, че центъръ на религиозния животъ въ старо време е билъ класично-хубавия Солунъ.

Солунъ е билъ факела на религиозния животъ. Той бѣше срѣдището на борбата, така, че А. Лепорски въ своята класична книга история „Тессалоникийската екзархия“, с. и. б. 1901 год. пише солунския екзархъ първи се използвалъ като автентиченъ екзархатъ.

Вниманието въ стари времена къмъ градъ Солунъ е било голѣмо. Той е игралъ голѣма роль въ времента, когато християнството се е раздѣлило на две части: източно и западно. Но положително се твърди, че Солунъ заедно съ своята областъ, въ политическо отношение се е подчинила на римския папа.

Преди да говоримъ за родословието на нашитѣ славянски апостоли ще цитираме великия славянски ученъ Копитаръ, какво е казалъ за славянскитѣ равноапостоли Кирилъ и Методий.

„Cyrillus et Methodius, duo fratres, nati Thessalonicae nobiliori ex progeniae, erant non solum liturgi Kon solum doctores, non solum invitores leteraturum ac protopartes literature sed etiam apostoli Slavorum, ast apostoli tantummodo latiori sensu sicut hoc in illo tempore et Snopek adversus Brückner demonstrabat. Licet natione Graeci et addicti buzantino imperio, erant tamen, sicut et alii ipsis coaevi monachi onrientales, contrarii byzantinismo, qui Ecclesiam studebat sub status redigere tutelam, professores Primatus romaui Pontificis et orthodoxae doctrinae de processione Spiritus Sancti. Methodius abdlcato munere gubernatoris cujusdam slavicae provinciae amplexus est monasticam vitam in Olimpo in Asia Minori. Cyrillus, junior fratre, educatus est Constantinopoli, In aula imperiali, ibique factus est sacerdos, deiu bibliothecarius S. Sophiae et professor. In philosophia tantum eminebat, ut per eminentiam Psilosophi nomen obtineret. Praeterae insigne possidebat, philologicum talentum, quam ob causam merito a Brückner Mezzofanti IX. saeculi appellatus est. Primum apud Chasaros praedicabant ac postea per plures onnos in Moravia et Pannonia Christi vineam excolebant. quo a Rastislavo principe Moravarum vocati erant. Ante progressum in Moraviam Cyrillus litteras excogitavit

slavicas, vulgo glagolitilcas est coepit Sacram Scripturum et liturgiam, ad slavicam vertere linguam, quod fratres serius in Moravia cum discipulis continuarunt. Litterarum slavicarum esse basim graecas curtivas minusculas primus praeterito saeculo detexit Taylor. Quarto anno fratres pofecti sunt Romam, ubi papa Hadrianus II. slavicas litteras et liturgiam approbavit. Romae Cirillus etiam monachus factus est ac pie in Domino olitt. Postea Hadrianus ad supplicationem Coceli, principis Pannoniae, resuscitavit sirmiensem metropolim et facit ei consecrare in metropolitam Methodium cum jurisdictione et supra Moraviam. Eodem tempore Methodius factus est delegatus apostolicus pro misslonibus slavicis Ast Methodius has ob causas adhuc majores calamitates perpeti debuit a clericis Germaniae praesertim a passavieusi episcopo et salzburgensi archiepiscopo, quibus et Svatopplius, Rastislavi successor favebat. Post mortem demum Methodii papa Stephanus V., agentibus Germanis, denuo prohibuit slavicam liturgiam. Ideo Methodii discipuli, ut evitarent ulteriores vexationes secesserant e Moravia ad meridionales partes, imprimis in Bulgariam“.

Копитаръ казва че бащата на свѣтитѣ апостоли е билъ благороденъ, честенъ, знаменитъ и богатъ солунчанинъ, на име Лъвъ. Характернитѣ черти на Лъва сж били доста добри и типични за библейската доброта и смѣлостъ. Споредъ една версия казва се, че Кирилъ билъ седмото дете на Лъва и че е роденъ въ градъ Солунъ въ 827 година. Неговата благородностъ, неговия тихъ характеръ и отличителнитѣ дарби сж се проявили още въ детинството му.

Кирилъ е билъ феноменаленъ въ своята дарба за проучване на всички духовни и научни проблеми. По външностъ е билъ красивъ и съ благороденъ характеръ — билъ възвишенъ. Неговата чиста, кристална душа е украсена съ справедливостта и равноправието съ свѣтлината на науката и общежитието. Той удивлявалъ своитѣ съвременници съ красотата, ораторството и дарбитѣ и за третиране на философски и религиозни въпроси. Съ една дума той е билъ гений за науката и философията на времето си. Като учител на славянски езикъ, като тълкувател на нуждитѣ на славянското племе, показва най-голѣмия успѣхъ. Неговата начетностъ, неговата дарба сж главнитѣ елементи, съ които се борѣше за свободата и възраждането на славянството. Кирилъ съ такива понятия за животъ и такъвъ талантъ трѣбваше

да се отстрани отъ съблазънь, отъ обикновения еже-дневенъ животъ. Той реши да се пожертвува и се по-калугери, като получи името Константинъ, но всичко то-ва бѣше за кжсо време. Следъ свършване образование-то си стана монахъ и библиотекаръ на черквата Св. София.

Тамъ Кирилъ ималъ своя школа за философия и неговитѣ ученици Василий Велики, Иванъ Златоустъ, Григорий Богословъ бѣха морални последователи на духовното му учение. Кириловото ораторство бѣше нѣ-що гениално, защото той винаги бѣше мораленъ побе-дитель въ публични спорове съ известнитѣ велики ви-зантійски философи и специално съ патриархъ Иоанъ.

Кирилъ съ своята гениална логика, съ своето бо-гато познаване на религиозната история успѣ да защи-ти достойно християнското учение срещу еретическото учение, което доминираше въ римската среда. Съ тѣзи успѣхи той получи голѣмото довѣрие на византійския императоръ.

Скромния и племенития Методий е билъ съ нѣкол-ко години по-старъ. Неговата скромность и благород-ство сж били приказни на времето. Неговата мъдрость сполучи довѣрието да бжде управителъ десетъ години на една голѣма македонска областъ.

Двамата братя напуснали световния животъ и пре-карали осемъ години въ манастира Полихрамъ на кни-жовна работа.

По източниците на литературата и славянската ис-тория положително се твърди, че славянската азбука и първото славянско слово е създадено отъ двамата братя Кирилъ и Методий въ манастира Полихрамъ при Олимпъ. Въ тоя духовенъ животъ двамата братя полу-чили идеята за самостоятелность, сплотеность, полити-ческо и религиозно заздравяване на великата славянска раса. Тогава въ това религиозно и национално съзнание тѣ сложиха въ работата си за догма: *„Работи за сво-бода и културна свѣтлина на славянската раса“*.

Тѣхната задача е била голѣма въ първо време за странични хора, които не познавали настойчивостта и работата къмъ успѣхъ на двамата братя и се изразя-вали, че тѣ нѣма да успѣятъ.

Диалектиката на двамата братя бѣше известна. Въ 915 година защитата на Методия въ арабско за християнското учение остана златна страница на религиозната история на християнското учение..

Тѣхната любовъ, тѣхната преданность за самопожертвуване къмъ славянското дѣло, къмъ политическата и културната свобода на славянската раса бѣше голѣма, особено къмъ още некултурното и нецивилизованото славянско племе на Балканския полуостровъ. Тѣхната борба бѣше срещу шовинизма на грубия латинизъмъ и германизъмъ. Трѣбва веднага да се подчертае,

Кирилъ разговаря съ вѣрскитѣ учени, когато пжтувалъ за Римъ.

че голѣмия славянски философъ и най-голѣмия филологъ въ 855 година почналъ да превежда отъ грѣцки на славянски езикъ първитѣ светени книги. Тая година се смѣта въ филологията на славянската наука като златна година, съ нея почва началото на славянската борба за самостоятелната култура, цивилизация и писменость. Следъ петъ години въ 860 година великия византийски императоръ, ценейки тѣхната висока култура и тѣхното

знание ги изпрати въ южна Русия за политическа и културна пропаганда, между хазаритѣ.

Тѣхната научна и религиозна дейность била концентрирана въ Цариградъ, центъра на византийската цивилизация и култура. Следъ като се върналъ отъ Южна Русия тѣ продължили още шестъ месеца въ проучването на славянското си дѣло. Но трѣбва да се подчертае, че българитѣ на балканитѣ не били щастливи, първи да усвоятъ идеалнитѣ принципи на славянската просвѣта и политика на двамата апостоли Кирилъ и Методий. Цѣли

Кирилъ и Методия заедно поднасятъ оригинала на славянската азбука на византийския царь Михаилъ III.

шестъ месеци, тѣ като Христови пастири отъ село на село, отъ градъ на градъ проучвали славянскитѣ обичаи и славянската цивилизация, които по-късно чрезъ славо и беседи представили своитѣ филоложки разбирания предъ грѣцкитѣ учени, че славянската култура, че славянската цивилизация представлява нѣщо своего рода въ общо културната история. Говори се въ повечето исторически документи, че двамата братя написали голѣмъ

брой исторически монографии за византийската култура и история. Расовата култура била рѣзка въ деветия вѣкъ. Доминирала латинската раса съ своята модерна култура, наука, религия и филология. Латинската и романската раса чрезъ свещенитѣ догми на Лютеря, желяеха да асимилира голѣмия славянски народъ, както на Западъ, така и на Изтокъ. Но великитѣ апостоли и труженици на славянското дѣло Кирилъ и Методий, чрезъ своята мъдра речъ, знание и голѣма логика успѣли да дадѣтъ отпоръ да задържатъ асимилирането на славянитѣ. Обща догма на латинската и романската раса е била: „изтрѣбление на всичко свесно славянско“.

Изборътъ и изпращането на Кирилъ и Методий въ Моравско.

Следъ като успѣшно завършили мисията си при хазаритѣ, двамата апостоли се завърнали въ своето огнище Цариградъ, за да продължатъ културно-просвѣтната дейность.

Византийскиятъ императоръ Михаилъ III, къмъ края на IX-вѣкъ, въ 862 година, получилъ писмена покана и молба отъ голѣмия Моравски князь Ростиславъ, съ която молилъ да му се изпрати единъ-двама народни учители и даровити просвѣтители, които да учатъ лично него и неговиятъ славянски народъ на источнитѣ вѣрски основи и етически догми на християнската вѣра, какъ би могълъ той и народа му да разбератъ, на роденъ езикъ.

Тази тѣжка задача потърсена отъ славянитѣ на северъ могли да извършатъ само Кирилъ и Методий. Тѣхната умора, тѣхното физическо мъчение не било нищо спрѣмо голѣмата радостъ — поканата да отидатъ между славянскиятъ народъ да проповѣдватъ християнското учение на славянски езикъ и славянското писмо. . .

Преди двамата апостоли да отидатъ въ Моравско, свидѣлствуватъ на нѣколко евангелийски хронографии, че Кирилъ (Константинъ) започналъ да пише своитѣ евангелски беседи на родния си славянски езикъ. По речитѣ на апостола Иована „*Искание дѣ слово, въ того бѣ, словото* и словото бѣ у Бога, а Богъ бѣ словото.

Патриархъ Фоти и императоръ Михаилъ III решили

да изпратятъ най-достоинитѣ, най-ученитѣ и най-даровититѣ апостоли на християнското учение въ византийското царство. Братята приеха тая покана съ извънредно голѣма радостъ. Така подготвени съ нѣколко вѣрни на тѣхното учение ученици, тѣ заминаха въ 863 година за Велеградъ столицата на Моравско. Константинъ билъ приетъ съ голѣмо тържество отъ страна на Растислава. Веднага славянския владетелъ избралъ най-младитѣ, най-даровититѣ свои мжже за ученици на великия апостолъ.

Първитѣ основни лекции били въ запознаване на християнското учение съ литургията. Кирилъ престолялъ въ Моравия три и половина години и успѣлъ да посвѣти своитѣ ученици за самостоятелна работа. Логиката, интелегентността и филоложкото образование на Кирила сж имали голѣмо влияние въ моравско. Славянската филология Кирила смѣта за патриархъ. Неговото писмо е познато подъ името глаголица. Много славянски учени твърдятъ, въ своитѣ трудове, че Кириловата азбука е компилация по своята външна форма на ерменското и гюргиянското писмо Ватрославъ Ягичъ въ списанието *Slavische philologie* твърди, че глаголицата има прилика съ гръцкитѣ букви и украса съ ориенталски елементъ. Всички данни говорятъ, че люлката на Кириловата азбука е Македония.

Кириловата азбука еволюирала е, поправена и допълнена съ своитѣ филоложни нюанси, отъ неговитѣ ученици св. Климентъ, Гораздъ, Ватрославъ Ягичъ, Миклошичъ, Иречекъ, Лескинъ, Шафарикъ, най-голѣмитѣ учени въ славянската филология твърдятъ, че Кириловската азбука е родена въ Солунъ. Това се подчертава съ езика, съ който си е служилъ Кирилъ е Солунския диалектъ.

Българитѣ, сърбитѣ, руситѣ и хърватитѣ при хронологическитѣ изпитвания винаги сж били вѣрни на Кириловата азбука. Ученикътъ имъ Наумъ въ своето житие твърди, че най-голѣмитѣ следи на Кириловото учение сж въ царство България. Църковно - славянския езикъ споредъ единъ наученъ трудъ на чешки филологъ на славистиката твърди, че езика на Кирила и Методия

„има български колоритъ, съ ниянситъ на источната гласа“.

Но за кратко време Кириловия езикъ получилъ четири ниянса — хърватска глаголица, българска, руска и сръбска рецензия.

Тая тежка работа, както по просторъ, време и трудъ, така и по важностъ е намѣрила голѣмъ отзивъ между интелегенцията на славянския народъ въ България, Сър-

Първата среща на Кирила и Методия съ католическия клиръ въ Венеция, кждето държеха християнската литургия на славянски езикъ.

бия, Хърватско, Моравско и Русия. Плеада млади идейни хора следѣха съ интересъ и възприемаха напълно идеалитъ на безсмъртнитъ братя и апостоли на славянската раса *Кирилъ и Методий*.

Политическия мотивъ на Кирила е билъ такъвъ, че на славянитъ трѣбва да дадемъ първо свѣтлина въ културата, азбуката, да възродимъ националния духъ и Божията служба на тѣхния говоримъ български езикъ.

Единъ отъ най-авторитетни научни трудове върху

житието и дѣлата на Кирилъ и Методий е книгата на Князевъ: „Кирилъ и Методий 1866 год. Москва“. Князевъ пише въ своята класична студия за писмото така:

„Богъ, которій повелѣваетъ всякому, даби въ разумъ истинниѣ пришевъ и стремися къ большему и большему совершенству, видя твою вѣру и труды, открилъ въ наши лѣта, буквы прославяних могъ Бога на своему языкъ. Того самого святаго, благовѣрнаго, весѣма книжнаго мужа и филозофа, которому Господъ открилъ ихъ, мѣи и послыаемъ къ тебѣ. Прими даръ, большій, честуѣйшій всякаго злата и сребра. и каменія къ тебѣ. Прими даръ, болейшій, честнѣи мѣи всякаго злата и сребра и кашнѣя драгоцѣнаго и богаства преходящаго; поспѣши, в мѣстѣ с ним, утврди основаніе вешей рѣчи и то заботиться, чтобы кашдѣй изъ васъ всѣмъ сердцемъ възискалъ Бога. Веди всѣхъ ко спасенія. Побуждай кождаго не дениться, но иди путемъ истиннымъ чтобы и тебѣ, когда своимъ попеченіемъ привидешъ ихъ въ Божий разумъ, получитъ мзду увѣровать въ Христа, Бога нашего, отиѣ ихъ и до вѣка, и что бы сохранить тебѣ помятъ по себѣ въ прочихъ родахъ, подобно Константину, цару Великому“. ¹⁾

Следъ, като приели писмото адресирано до Князь Ростислава тѣ тръгнаха на пътъ за Моравия.

Пътя на Кирилъ бѣ твърде церемониаленъ — тържественъ. Програмата била преди да отидатъ въ Моравско да направятъ официално посещение въ България на Царь Крумъ.

Въ хронологията на българската история не се знае да има такава покана и дали е приета, както и очакването на Кирила. Царь Крумъ не е ималъ голѣма симпатия спрѣмо християнскитѣ владици и славянскитѣ апостоли.

Но голѣмата добродушность, ораторство и интелигентността на Кирила намѣрила почва на неизмѣрнитѣ и безкрайнитѣ симпатии на българския народъ.

Въ това време България не била още административно организирана, защото българския народъ живѣялъ още съ пламенния примитивенъ славянски задруженъ животъ. Тогава България била управлявана отъ боляритѣ.

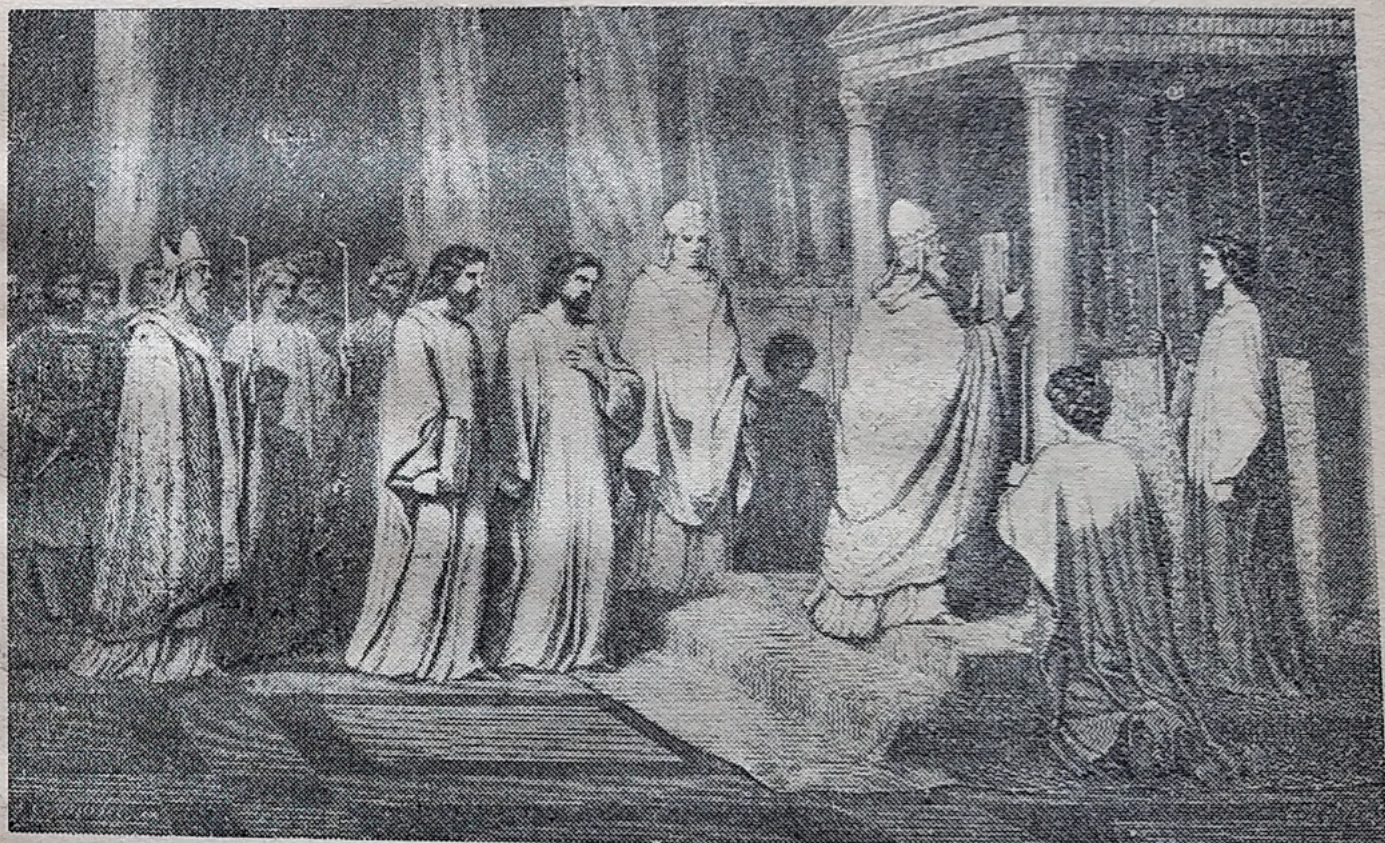
Голѣмиятъ трудъ на двамата апостоли бѣше положително благотворенъ за цѣлата българска нация. Висо-

¹⁾ Князевъ „Кирилъ и Методий 1866

китѣ морални качества на характера, учителско-педагожката система, голѣмото ораторство на народния тѣхенъ езикъ, накара цѣлия български народъ да възприеме християнството презъ времето на Царь Борисъ.

Тѣхната християнска беседа е на чистъ славянски езикъ. Тѣхното апостолско държание е причината да се утвърди въ България националното славянско чувство и възприеме славянската азбука и езикъ. Следъ като при-

Папата Хадриянъ II слага на престола превода на литургията предадена отъ Кирила.

вършили работата и апостолската си мисия въ България, тѣ заминали за Моравско.

Работата на Кирилъ и Методий въ Моравско.

Радостъта на Моравцитѣ била голѣма. Апостолитѣ били приети много добре. Кириловитѣ беседи, които се произнасяли на роденъ езикъ били национално тържество за славянитѣ въ Моравско. Но радостъта на моравцитѣ не е могла да се компенсира съ омразата на

нѣмското католическо духовенство. Голѣмиятъ интересъ, който създадоха двамата апостоли на Моравско е причината да се загрижи самиятъ папа и да ги нарече еретици. Апостолитѣ трѣбвало да се борятъ противъ църковното и културното влияние на нѣмцитѣ върху вътрешния животъ на моравцитѣ. По силата на всичкитѣ обстоятелства и новосъздадената славянска азбука, трѣбвало преводи отъ грѣцки на славянски езикъ да бъдатъ пренесени въ Моравия и да създадатъ първото огнище на истинска славянска просвѣта, култура и цивилизация. Целта на Кирила е била чрезъ просвѣта да влияе върху славянското чувство и славянския битъ. По историческитѣ и хронологическитѣ испитвания на великия славянски ученъ Вартославъ Ягичъ тѣ, сж проявили голѣма проповѣдническа дейностъ въ Моравия. Влиянието на двамата братя върху културното дѣло на Моравия е голѣмо. Сжщото е дало пълно развитие и успѣхи. Апостолитѣ чрезъ божествената служба на славянски езикъ привлекли широкитѣ народни маси на своя страна, събрали плеада млади интелегентни хора, възпитали и научили ги на славянското писмо и ги подготвили за тълкувание на църковнитѣ канони. Ученицитѣ на двамата апостоли, чрезъ тѣхната школа, получили своя основенъ независимъ цензъ, духовно и морално възпитание на народни духовници за културното и моралното преуспѣване на моравския народъ. Борбата, макаръ и да била тежка и непоносима и въпреки това тѣ извоювали право на животъ и самостоятелностъ на славянската черква, писмо, култура и цивилизация. Голѣмата заслуга на апостолитѣ е била тази, че първи утвърдили славянския езикъ въ богослужението, който до тогава се смѣталъ, като езикъ и обявенъ отъ нѣмското свещенство, като еретически езикъ. Нашата православна църква и днесъ признава заслугитѣ на славянски апостоли за свѣтото православие и слави тѣхния споменъ въ пѣсни.

Кирилъ и Методий съ своята духовна подготовка, необикновена психология, ученостъ и голѣмо възпитание, успѣли да възпитатъ въ сжщия духъ повече отъ 1000 свещеници, задушили нѣмското католическо движение и наложили славянския езикъ като държавенъ и

черковенъ въ Моравско. Християнството е много успѣло и е било короновано съ най-хубави резултати. Тѣхната културно и просвѣтна работа била въ проповѣдничеството, въ тълкованието на християнскитѣ догми. Учението на християнската религия на културното и просвѣтно образование на широката маса, се ширело както въ града, така и въ селото.

Тѣхната школа била образецъ на психолошко-културна работа за народа въ християнското учение. Съ

Тържественото причекване на Кирила отъ страна на папата Адриянъ въ Римъ.

школата си успѣли да събудятъ народа — селяни и граждани.

Тази работа на културното и просвѣтно преуспѣване не се е харесвала на латинския клиръ. Нѣмскитѣ свещеници веднага почнали да си служатъ съ клѣвета и така за кратко време двамата апостоли били повикани отъ папата на поколение въ 877 г. въ Римъ.

Преди да отиде въ Римъ по поканата на панонския князь Коцелъ, Кирилъ държалъ доста аргументирана речъ „За християнското богослужение на славянския

езикъ". Тази беседа имала голѣмъ наученъ характеръ, тъй като дала на папата Хадрианъ мотиви да одобри християнското учение на Кирила и Методия и даде право да се чете на славянски езикъ.

Папа Хадрианъ II, следъ като видѣлъ и съзналъ тѣхното значение за християнския свѣтъ, наредилъ да се посрѣщнатъ съ голѣма тържественостъ. Легенди или хронолозитѣ пишатъ следното: „Поразенъ отъ далечъ отъ гърма на славата на двамата братя, той ги посрѣщна извънъ града заедно съ цѣлия римски клиръ и съ много народъ, а самъ той вървеше съ мощитѣ на Св. Климентъ". Папата въ това време събра специаленъ съборъ отъ владици, на които Св. Кирилъ изложи своята теза за служението Богу на славянски езикъ и за успѣха на дѣлото въ Моравия и Панония. Голѣмата дарба на извънредния фиологъ, блѣскавия ораторъ, голѣмата почитателностъ и умъ сж помогнали за короненъ успѣхъ.

Папата, следъ като чу блѣскавата отбрана на христовата кауза за славянското учение благослови и призна словенскитѣ книги и по най-тържественъ начинъ ги внесе въ черквата Св. София въ Римъ съ специаленъ церимониялъ. Отличната отбрана на Кирила наложи на папата да признае световността на славянския езикъ и книжнина и позволенieto да се служи въ черквитѣ на славянски езикъ.

Кирилъ и Методий, когато дойдоха въ Римъ, тѣ доведоха и своитѣ най-добри ученици. И къмъ признание на научната имъ дейностъ папата ржкоположи ученицитѣ имъ за свещеници. Тѣ бѣха Гораздъ и Климентъ. Всичкитѣ свещеници заедно съ своитѣ учители имъ било разрешено да държатъ нѣколко божествени служби въ въ римскитѣ черкви: Св. Петръ, Св. Павелъ, и Св. Андрей.

Когато трѣбваше Кирилъ да бжде ржкоположенъ за епископъ въ Моравия, за голѣмо нещастие се разболѣ и на 14 Февруарий 869 година почина.

Многото и постоянни пжтувания отъ село на градъ, по сухо и море, по културни и дивашки страни, голѣмата физическа и интелектуална усиlena дейностъ, разклати неговото младо тѣло, но преди да умрѣ той бѣ

провъзгласенъ за светецъ. Неговото боледуване не бѣше дълго. Гръдната болестъ продължи 50 дни и много измъчи тѣлото му.

Кирилъ бѣше много тържествено погребанъ въ Римъ. Гроба на Кирила въ дълбината е билъ преграденъ съ стари тухли и съ единъ античенъ зидъ. На голѣмата мраморна плоча е сложенъ мозаиченъ образъ на апостола Кирила, а подъ него е сложенъ следния надписъ: „Въ память на бѣл-гарския равноапостолъ Кирилъ — Отъ Бѣлгарския народъ“.

Ученицитѣ на Кирилъ и Методия проповѣдватъ християнството въ Моравско.

Съ великото търпение на Методия и неговото тактично държане успѣли въ края на 888 г. пакъ да получатъ одобрението отъ папата Иванъ да се чете литургията на славянски езикъ, сжщо и всичкитѣ черковни книги да бждатъ написани на славянско писмо. Следъ като получилъ одобрението, Методий се завърналъ въ Цариградъ, посетилъ Царъ Василий I. Методий, следъ такава трудна работа, склопилъ очи на вѣки и вѣковъ

и така завърши златната страница, на културната и просвѣтна борба въ историята на славянския народъ.

Методий умрѣлъ на 6 Априлъ 895 г. въ Моравско.

Ученицитѣ на Кирилъ и Методий.

Двамата братя Кирилъ и Методий следъ смъртта си оставили голѣми следи и наследници на тѣхното учение. Следъ като се свършила гражданската война, която била водена презъ 873 година въ Моравско за владиче-

Връщането на Методия въ Моравско при Кирила, следъ като е получилъ разрешение отъ римския папа да може да служи славянски езикъ литургията.

ството на Свѣтопукъ, започнали свободно да се проповеда християнското учение. Тогава тѣ съ повече смисълъ и куражъ за културна борба ширили своята дейность въ Моравско и Панония. Но това не било за дълго, понеже Светопукъ е билъ човѣкъ съ малка култура и последователность. Успѣ папата, съ настояничеството на нѣмския клиръ, да охладни Светопука къмъ християнската славянска борба за религиозна и

политическа свобода на славянския народъ. Понеже ученицитѣ не получаваха нуждната елементарна морална и материална подкрепа отъ Светопука и въпреки тѣхната голѣма толерантностъ напустнали Моравско, раздѣлили се и подъ тежкия бичъ на властѣта, били нѣкои отъ тѣхъ бити. Болшинство отъ тѣхъ отишли въ Македония, а други заминаха за България. Но повече отъ тѣхъ отишли по крайбрежието на Адриатическо море.

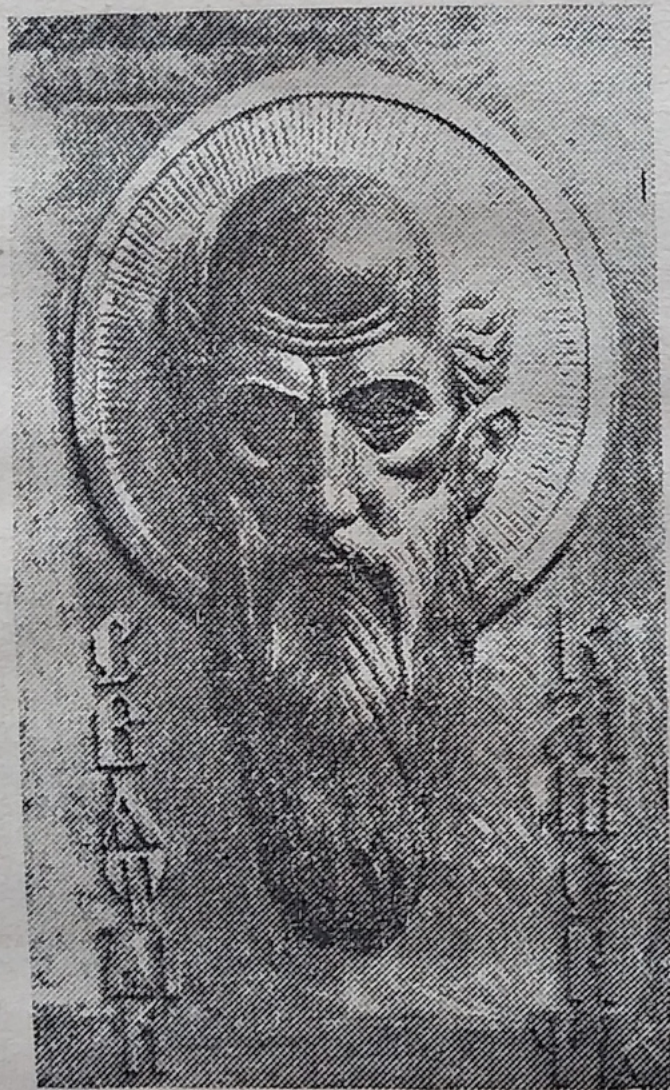
Най-добрия, най-последователния, най-културния ученикъ и отличенъ труженикъ на християнската и славянска култура билъ Св. Климентъ. Той съ своята висока интелигентностъ, култура и образование успѣлъ да спечели симпатиитѣ на македонския народъ и да шири славяно-българската култура въ древния и класически Охридъ. Той билъ почитанъ и отъ гръцкия клиръ, тъй като той му даде титлата владика. Той като Христосъ въ своето паство ширилъ християнството чрезъ славяно-българския езикъ и писмо.

Св. Климентъ е единъ отъ най-голѣмитѣ покровители на българската наука. Той се счита като единъ отъ най-дейнитѣ, единъ отъ най-даровититѣ фигури въ славянската култура сиречь въ българската. Неговата дейностъ засѣга тритѣ културни институти въ българската културна история: училището, черквата и то най-много на литературата, Заслугата на Климентъ е много голѣма, Той се сочи, хато пръвъ български учителъ и пръвъ български епископъ. Неговата мъдростъ още витае въ културнитѣ легенди на нашия политически културенъ животъ. Легендитѣ сж пълни съ свѣтостъ и мистичностъ за българитѣ въ Македония. Св. Климентъ е вдъхновителъ на много поколѣния въ българската земя. Той е единъ великъ християнинъ, понеже е най-голѣмия борецъ срещу поганската напасть и срещу тиранията на султанитѣ. Климентъ е удивилъ поколенията съ своитѣ дѣла. Неговата заслуга е въ културното и политическо възраждане и самосъхранението на българския народъ. Климентъ е най-голѣмия учителъ и книжовникъ и единъ отъ най-голѣмия гигантъ въ културната история на славянската нация и неговия духъ обединява духовното единство на всичкитѣ славяни. Св. Климентъ ималъ и ученици, които последваха неговия трънливъ, но достоенъ пжтъ

и цененъ отъ народа. Неговитѣ ученици бѣха: Гораздъ, Св. Наумъ, Ангелари и Сава.

Св. Климентъ по своята външность билъ представителенъ, строенъ и интелегентанъ мжжъ, но е билъ скромненъ и славолюбивъ, алтруистъ и притежавалъ качества на скромность и строгостъ. Билъ много бистъръ, трезвенъ и притежавалъ една здрава логика. Свети Кли-

Св. Климентъ Охридски

ментъ е билъ голѣмъ ораторъ, но не и голѣмъ философъ. Той много повечето е работилъ въ практическото поприще на християнското учение, отколкото е писалъ или се занимавалъ съ наука и философия. Неговитѣ беседи били слушани и гръцкитѣ хронографи ги записали. Тѣзи източници следователно послужиха за научни изследвания на голѣмитѣ учени на славянския народъ върху политическата и културна история.

Най-вече бѣше цененъ отъ ученицитѣ Гораздъ. Методий се изразява за него така. „Гораздъ естѣ мужъ звания сеободного и урожени земли сей“. Гораздъ билъ сжщевременно човѣкъ съ висока култура и голѣми научни познания. Той говорилъ и писалъ на латински, както и на майчинъ езикъ. Неговото тълкувание на евангелието е било рѣдко учена беседа. Говори се, че идвали специално грѣцкитѣ свещеници отъ Солунъ, Атина и Цариградъ да адмириратъ неговата ученостъ и неговитѣ познания.

Методи покръщава единъ отъ главатариѣ на Моравско.

Свети Наумъ сжщо така билъ човѣкъ съ голѣма интелигентностъ, но той билъ повече скромненъ и отличенъ психологъ. Неговата заслуга е голѣма, понеже той е основалъ първи калугерския редъ въ Македония. Неговата административна концепция за въвеждане на единъ такъвъ институтъ го провъзгласили за великъ деятель на християнството. Неговата популярностъ била голѣма. Културнитѣ му дѣла сж голѣми и неговия трудъ е толкова обемистъ, колкото е била работата на всички останали ученици. Една неположителна историческа версия

твърди, че Св. Наумъ чрезъ патриотичната помощъ на българскитѣ царе Борисъ и Симеонъ съзидалъ днешната черква Св. Наумъ на Охридското езеро въ Македония. Въ сѣщия манастиръ имало калугерски редъ.

Македония съ своитѣ културни строежи, като черкви, манастири, параклиси, библиотеки представлява голѣмъ източникъ за проучването на християнското учение въ IX и X вѣкъ, отъ колкото самата богата Византия. Класическия и хубавъ Охридъ е мозайка на славянската култура и цивилизация. Македония е люлката на българската култура и просвѣта. Тамъ се намиратъ източникитѣ на нашитѣ учени за българската история, култура и художество. Охридъ е ималъ петъ имена, съ които се гордѣе българския народъ, а това Св. Климентъ, Св. Наумъ, Ерозмо, Иованъ Владимиръ и Иованъ.

III

Тежкитѣ морални, политически и материални кризи, които сѣ последица на декаданса на европейската култура, създаватъ благоприятни условия за едно голѣмо политическо—славянско влияние въ културата на новата европейска възродена цивилизация.

Амбициозния, безогледния западъ — използва условията и има единствена целъ да разедини компактната цѣлостъ на славянския народъ и да наруши националния, общественя и моралния миръ, да разстрои славянската енергия и да парализира народния славянски духъ. Но славянитѣ не се разочароваха отъ германо-романскитѣ интриги съ егоистични цели но дадоха пжтя за една политико-обществена еволюция на славянската нация съ собственитѣ си сили. Славянския духъ съ своитѣ дефекти липса на история и право, има нѣщо добро, има съзнателна нравствена сила, и единъ неоченимъ общественъ моралъ, който е периодъ на благополучието на славянския ренесансъ въ Европейското възраждане. Славянската душа е народно достойние на челоуѣчеството.

Славянската общественостъ, която е свързка между правова държава и народъ съ своитѣ национални закони и институти, ще възроди челоуѣчеството. Славянскиятъ народъ съ своята честность, съ своя куражъ,

своята доблестъ е винаги готовъ и е на кракъ и готовъ на жертви за чловѣческото благо и тогава, когато живота и материализма го тласка въ морално и материално бедствие.

Западната материална и духовна културна разруха е импулса за славянската борба и за национално-културния престижъ на славянския народъ. Славянската етична свобода и дисциплина, на единъ идеалъ е оня, народниятъ идеалъ, който се стреми къмъ истинския прогресъ на една битова държава, на единъ здравъ и енергиченъ народъ.

Мъчението на Кирила, когато сж го хванали хората на латинското свещенство.

Славянската култура, славянската нравственостъ, етика, дисциплина, политическо-етични строй, лични характери, духовното и материалното благосъстояние, това сж елементитъ на една близка нация, която ще възроди културата и цивилизацията на Европа и чловѣчеството. Славянската етика не познава маска и компромиси. Славянската морална властъ чрезъ разума, чрезъ обществото култивира и цивиливаията на чловѣчеството.

Защо славянския народъ ще възроди челоуѣчеството? Колективния разумъ на нравствеността и религията сж висши обществени идеали на славянската етика, развитѣ качества на славянския народъ специално специфичното държавно устройство на славянската държава, това сж елементитѣ на една справедлива борба за славянския престижъ надъ Европа и надъ германо-ромънската раса е и житейската действителностъ на славянската нация, ето това е нѣщо което дава самостоятелна свѣтлина на една нация, на една правова държава.

Държавно-обществения животъ, националния строй на етичното развитие на славянската нация даватъ творчески сили на държавно-национална динамика въ общочеловѣческия строй.

Защо пледираме за славянско обединение

Славянската нация има велика история, която е изпълнена съ факти и събития за една самостоятелностъ. Времената търсятъ разбирателство и единение на развитие и славянска мощъ. Борба, непрекъсната борба, тежко културно политическо робство. междуособно изтрѣбление, братска ненавистъ.

Културнитѣ паметници на славянскитѣ народи сочатъ и една културно-национална зрѣлостъ. Сжщитѣ винаги представляватъ опасностъ за всичкитѣ раси въ Европа. Близкото минало е единъ отличенъ урокъ за славянитѣ, че съ своитѣ юнашки борби, съ своята дълбока душа достатъчно се опознаха, и видѣха, че тѣ сж и спасителитѣ на европейската морална и материална декаданса.

Тѣхната догма, трѣбва да бжде само една, *културно-национално единение на всичкитѣ славяни въ Европа.*

Германо-романската раса е въ своята неминуема декаданса? Тя полека-лека умира. Жълтата раса днеска е най-многобройна въ свѣта. Отъ 1800 до 1930 година, жълтата раса е три пѣти по-голѣма. Бѣлата раса не е толкова силна. Земното кълбо има 2030 милиона жители, а на бѣлата раса всичко се пада само 678 милиона.

Въ 1934 година по цѣлото земно кълбо сж се родили 61 милиона деца. 17 милиона сж на бѣлата раса, а 44 милиона на жълтата раса. Отъ 17 милиона деца въ Русия сж родени 12 и половина милиона, а 4 и половина милиона въ другитѣ държави на бѣлата раса.

Великия ученъ на Германия Фридрихъ Бургердорферъ въ своята последна научна книга „Дали бѣлата раса умира“ направи цѣлъ смутъ. Тѣй като по неговата статистика следъ Франция, германскитѣ народи сж въ декаданса си.

Кирилъ на смъртоносно легло, кждето моли 'Методия да продължи братската работа за културна и политическа свобода на славянския народъ.

За примѣръ какво значи декаданса на жителитѣ, той даде богатата картина на Франция. До френската революция, Франция е била държава съ най-голѣмия брой на жителитѣ си, подъ владичеството на Луй XIV, французитѣ представляваха една трета отъ европейското жителство, днеска представляватъ само дванайсетинката Франция, а първо е превишила Русия, следъ 1850 година Германия, 1910 година Великобритания, а следъ войната и Италия.

Фридрихъ Бургсрдерферъ казва: че скоро Франция ще има по-малко жители отъ Полша и така ще дойде на седмо мѣсто въ Европа.

Трѣбва да се подчертае, че днесъ Франция има 15% чужди елементи. Романскитѣ народи намаляватъ за смѣтка на германскитѣ народи. Преди 100 години въ Европа било повече отъ една трета въ жителството си, а ромънитѣ съ славянитѣ нѣщо повече отъ една трета.

Преди свѣтовната война, ромънскитѣ народи сж били не повече отъ една четвъртъ, германскитѣ народи не повече отъ една трета, а славянскитѣ сж били най-многобройни. Днесъ ромънскитѣ народи не сж повече отъ една пета отъ жителството на Европа, а германскитѣ народи сж една четвъртъ, до като славянскитѣ народи повече отъ половината на цѣлото жителство на Европа. Въ Срѣдна и Южна Америка червената раса, за която се говореше, че скоро ще измрѣ, а всѣки день расте. 1930 година въ Мексико има 15 милиона жители, отъ които три милиона сж отъ бѣлата раса. Съединитѣ щати въ 1930 година имало 123 милиона жители, а отъ тѣхъ 12 милиона бѣли, значи 10% сж били отъ черната раса. Трѣбва да се подчертае, че смъртността на бѣлитѣ е голѣма, затова и броя на бѣлата раса е малкъ. Азия и Европа, това сж два източника на културата и политическо-етническата способностъ, както на славянитѣ, така и на германо-романитѣ. Азия съ своята етика, съ своята чиста психология, а Европа съ своята техника, динамика, работоспособностъ допълнятъ и оправдаватъ самостоятелното сществуване на Европа. На една страна етиката, а другата страна техниката съединяватъ и формализиратъ новиятъ челоуѣчески духъ, а хармонията на двата фактори е възраждането на челоуѣчеството.

Славянитѣ ще взематъ най-хубавата позиция и преобладаващото положение въ тая борба, защото тѣ иматъ: етиката, алтруизма, хармонията между живота и практиката.

Чѣловѣка отъ Изтокъ е homo Sapiens той е свързанъ съ логосъ, неговитѣ мисли и идеали, не сж само споразумение, но той а свръзка между духа и живота.

Това не сж мѣрила за съзнанието, чиито източникъ е въ първобитния духъ, който се ражда.

Рационализмътъ, материализмътъ и позитивизмътъ това е култътъ на прогреса на чѣловѣчеството. Картината на работата и прогреса на чѣловѣчеството сж изразени чрезъ думитѣ: империализмъ, мѣркантилизмъ и колониалната западно-европейска политика, е право изразена чрезъ една своего рода призма.

Човѣкътъ отъ Западъ е маска и декоръ, затова доказателства даватъ западно-европейскитѣ психолози,

Германското свещенство палатъ всичкитѣ славянски книги, които сж превели Кирилъ и Методия.

социолози и философи, а специално Гете въ своитѣ романи, Шекспиръ въ своитѣ драми, Молиеръ въ своитѣ комедии, Нитче въ своитѣ класически философски теории.

Думата на единъ човѣкъ отъ Изтокъ е винаги нѣщо сензабилно, изразено отъ дълбочината на лютската душа, до като човѣкъ отъ Западъ — европейецъ — нѣщо хладно, прозаично, катедрално научно сжщество, съ които оперира въ живота само чрезъ науката. Европейската техника и наука сж диктатура на обик-

новения, ежедневиия животъ; съ други думи главния диктаторъ на всичко.

Манталитета на европейца е абсолютенъ, той е борчески, неговия съставъ е нападателенъ и отбранителенъ, той е динамиченъ, той е винаги пъленъ съ романтика, така, че духа на човѣка отъ Западъ е станалъ като единъ архиченъ типъ, отъ историческа стойностъ, той се повече бори, отъ колкото усѣща, сладостта на неговото съществуване.

Западъ изгуби душата, изгуби интимната свръзка между държавния животъ и ежедневиия бруталенъ животъ, така, че всички вътрешни усѣщания сж хвърлени въ единъ колоритъ на материализма.

Човѣкътъ отъ Западъ е homo Sapiens той е Биосъ и неговото мнение е винаги сложно и реалния процесъ на същия е като процесътъ на дишане и като грампа на нѣщата.

Следъ като въ кратце изучихме двата фактора, сега остава да се извърши едно възраждане и унифициране на европейската душа, но дали ще победи духътъ, мощния факторъ или „катедралния разумъ“. Дали животътъ на славянската етика, или животътъ на европейцитѣ — техника — еднажъ за винаги, ще получатъ своята хармония, която ще представлява съвършенство на човѣшката психология — етика и ще представлява единъ перфектенъ факторъ, който ще доминира надъ душата и хладния технически животъ на германо романитѣ. Двата принципа на човѣшката психология сж вѣчно въ едно динамично състояние, борбата е Западъ, а мирътъ Изтокъ.

Кжде спадаме ние славянитѣ, които не сме нито Изтокъ, нито Западъ. Ние сме мостъ между Изтокъ и Западъ въ нашата раса лежи спасение на човѣческото възраждане, понеже при насъ има и борба и миръ, душа и разумъ, техника и етика, съ една дума у насъ е застъпена най-идеалната хармония на живота, деятелността и науката. Славянския обикновенъ и оригиналенъ животъ, славянската специфична цивилизация, музика, художество, сж мозайка на възраждането не само на славянитѣ, но и на цѣлото човѣчество.

Славянския културенъ изразъ е дете отъ бащата — Западъ, който представлява по мъжки при енер

гията и техниката, а Изтокъ представлява женския принципъ на Азия, а това е хармонията и етиката.

На всички ни е познато, че Европа е въ своята кулминация на културния, политически наученъ животъ, до каквото е могла е дала, а Европа, чака своя препородителъ. За препородителъ на Европа се явява славянската раса, защото единно тя има повече суровъ и разнообразенъ животъ. Идеалната хармония на духа, специфичната сла-

Методи търси прошка отъ своитѣ ученици при последния моментъ на неговия скроменъ животъ.

вянска култура и цивилизация, неуморимата славянска работна сила сж основитѣ, за да бжде тя препородителъ на Европа.

Пѣсенъта, оригиналното музикално чувство, борбата за свобода или смъртъ, интуитивното усѣщание на интегралната славянска нация и култура, висшия мораль и учената народна етика, ето това сж стълбоветѣ на възраждането и тѣ ще победятъ материалистическата душа и морала на днешния (декадентенъ) културенъ и просвѣтенъ европеецъ.

Народната славянска душа винаги е символъ на правдата, хероизма, пожертвеността, свободата и народния идеалъ, морала и неговитѣ чувства.

Кжде намираме източниците на културното възраждане на човѣчеството. Русия показва чрезъ романитѣ на поетитѣ: Толстой, Достоевски, Гоголъ, Чоатиевъ, Самотиянъ, В. Соловиевъ, Фьодоровъ, и Максимъ Горки, че славянската душа и славянския културенъ животъ сж носители на човѣчeskото възраждане. Славянитѣ не сж назадъ и въ науката, като Мендановъ, Любичевски, Коперникъ, Щросмайеръ, Негошъ, Масарикъ, Сиенкиевъчъ, Прешърнъ, Рачки, Гай, Каравеловъ, Златарски, Петрониевичъ, Живановичъ, Бошковичъ, Фаденхетъ, Ганевъ и др.

Иованъ Цвиичъ, голѣмъ сръбски ученъ, единъ отъ най-голѣмитѣ защитници на сръбството говори въ своята статия: „Основитѣ на южно-славянската цивилизация“, писана е въ списание „Сръбски книжовни гласникъ“ отъ I.VIII. бр. 23.

„Съ нищо не би могли да допринесемъ на развитието на общата култура, освенъ съ реализирането на славянската самостоятелна култура и специфична цивилизация, която ще прероди свѣтовната култура и цивилизация. Славянската култура сжществува, понеже днесъ представлява една синтеза на старитѣ източни култури и европейската.

Трѣбва да изучимъ по-добре нашата култура, защото тя днесъ представлява интересъ за всичкитѣ нюанси на модерния животъ, наука и цивилизация.

Толстой е единствения феноменъ на славянската гениалностъ, който е миналъ отъ атеизъмъ къмъ будизъмъ. Достоевски като протогонистъ на културата, като подземенъ титанъ е билъ разбъркалъ окаменения фо-силъ въ котакомбитѣ на словенската душа и показва отъ всѣки славянинъ има голѣми извори на любовъ и енергия.

Мерешковски казва, че славянитѣ сж въ срѣдата между разума и душата, граница между тѣхъ нѣма, но сжществува нѣщо, което хармонира, а това е моралниятъ факторъ на славянския животъ. Голѣмиятъ черногорски ученъ Негошъ говори, че латинския егоизъмъ свирепостъ, лукавство, безумие и латинската неискре-

ностъ сж моралната и духовната декаданса на европейската култура и цивилизация.

Славянството не е праздна дума, не е утопия, но представлява единъ отъ факторитѣ на съществуванетоъ въ Европа и Азия. Днеска славянскитѣ народи сж многолюдни въ културното и политическо поле въ Европа. Докато не получи окончателно своето решение славянския въпросъ въ Европа, нѣма да има миръ. Европа ще бжде вечно въ пламъци. Славянскитѣ народи, нѣма да позволятъ да бждатъ политически, културни и икономически роби на германо-ромънския бичъ и кредитъ. Славянитѣ не могатъ да бждатъ винаги роби на европейската национална и политическа котерия. Славянитѣ винаги сж съ едни чувства, съ една мисль, благодарна, една творческа култура, цивилизация и наука. Германцитѣ, французитѣ, италиянцитѣ и англичанитѣ сж винаги заедно, когато се казва за славянската политическа или материална самостоятелностъ. Тукъ всичкитѣ германо-романски народи въ Европа сж единни въ своитѣ решения. Защо? Защото славянитѣ представляватъ една голѣма нация въ Европа. Капиталътъ не ще може да спаси моралната декаденса на романско-германската раса.

Западнитѣ художници се мжчатъ да изразятъ душата и народнитѣ чувства и да облекчатъ сжщитѣ въ форми на външността.

Проблемитѣ: душата, моралътъ, литературата, народния животъ и народната пѣсенъ сж паднали подъ ржката на славянския майсторъ. Европейската наука съ своята бързина трѣбва да реши проблемътъ на людската психология чрезъ на ука и чрезъ своитѣ извънредно богати теории и закони, които трѣбва да бждатъ рефлаторъ, който ще освѣтлява фактичния пжтъ на ежедневния животъ.

Източниятъ животъ съ своята людска психология, съ своята богата култура, успѣ да даде повече хармония и смисль за по-добъръ, веселъ и угоденъ животъ. Западъ вече залезва, а Изтока изгрѣва. Апостолитѣ на славянското единение обосноваватъ предимно на една историческа истина, а това е расовото славянско движение езиково и културно.

Култът на любовта и духът на славянитъ сж елементи, съ които можемъ да се боримъ и да почувстваме една гордостъ и чрезъ които действително Европа чака отъ славянитъ своето възраждане.

Славянскиятъ въпросъ е отъ пацифистични характеръ, той е компониранъ въ собствена една динамична почва, която е вулканизизирана съ храбростъ и борба за човѣчество и справедливостъ Славянския въпросъ съ своята неуморима енергия, съ своята култура съ своитѣ инструменти, желае да възроди културата, цивилизацията и душата на човѣчеството. Да обедини и чрезъ тѣхното обединение да даде вѣчния миръ на Изтока и балканитѣ. Славянитѣ искатъ чрезъ справедливостта и човѣчността, да отстранятъ европейскитѣ желаня за колонии и по братство и владение на чужди земи. Защо се борятъ славянитѣ? Защото единно тѣ сж наследниците на културата, цивилизацията на човѣчеството, защото въ тѣхъ е запазенъ здравия духъ и здравото тѣло (*men sano in corpore sano*).

Славянитѣ се борятъ противъ империализъма и колонизаторството. Страданията, които описаха славянскитѣ великани, като политически държавници, Полатски, Красински, Достоевски, Отецъ Паисий, Негошъ, Толстой, Масарикъ, Горки, Вазовъ, Якшичъ сж достатъчни аргументи, че славянитѣ желаятъ своята неминуема самостоятелностъ въ културно-политическото положение. Всичкитѣ цитиратъ, че славянската култура, цивилизация и наука сж стълбоветѣ на европейското възраждане.

Славянитѣ иматъ една голѣма задача въ Европа, а това е да спасятъ отъ германо-ромънскитѣ народи робството на малкитѣ, слабитѣ и беззащитни народи на Изтокъ.

Преди всичко преобладава като догма въ славянския народъ, националното чувство, еднаквостта, свободата и равноправността. Славянитѣ съ своята храбростъ и неуморима борба ще дадатъ изразъ на свобода и животъ, защото човѣчеството днеска гитае въ една тежка духовна декаданса. Всичко се руши, всичко което е заграбено отъ романо-германцитѣ ще се върне на славянитѣ и славянитѣ вѣчно еднажъ за винаги ще се освободятъ отъ културно-икономическото робство.

Славянина днеска е творецъ—реалистъ. Славянството днеска не е вече утопия, но е едно национално движение съ творчество и реализъмъ. Славянството днеска има свои социалъ-политически и финансови възгледи, които правятъ тѣхния национализъмъ конструктивенъ, социаленъ и здравъ животъ за една борба за една самостоятелностъ. Славянския народъ винаги се е борилъ и се бори противъ грубата аристокрация и силната бюрокрация, за да създаде една нова социална форма на живота. Науката и държавата, за това се най-много мисли, че селячеството, чрезъ сведенитѣ мждри синове и тѣхния животъ и отлична народна психология, да дадатъ възраждането на народната славянска психология за форма и животъ, едничката надежда на славянитѣ е селото и селската душа, която витае винаги съ въздигната висота на творчество и национализъмъ.

Славянина въ селото ще бжде творецъ на своята собствена култура и тоя е носителъ на единъ положителенъ национализъмъ.

Славянството ще корегира много безлишни политическо държавно правни форми. Славянството ще извърши западния романтизмъ и източния явъшлъкъ, като хармонира техниката и душата на единъ новъ политически и славянски народенъ животъ, активиранъ за борба.

Славянството ще се обедини, защото по статистическитѣ данни на него остава конструктивността и положителността въ културата, цивилизацията и науката. Славянитѣ въ цѣлия свѣтъ иматъ 226 милиона, значи половината жители на Европа сж славяни.

Кирилъ и Методий великитѣ славянски апостоли създадоха славянската азбука и тѣ сж творцитѣ на духовно-политическия подемъ на славянската раса. Тѣхната духовна наука, философия и народенъ славянски животъ, била само за работа и трудолюбие.

Кирилъ и Методий създадоха учителството. Тѣ посочиха пжтьтъ на много културни дейци, за културна и политическа свобода на славянската нация. Тѣхния идеализъмъ и тѣхното самопожертвуване е най-голѣмия идеализъмъ. Кирилъ и Методий сж творци на славянската книжнина и тѣхната епоха, се смѣта, като златна епоха,

за изграждането на славянската култура, цивилизация и черква.

България е люлката на славянското културно-политическо движение на двамата братя отъ Македония.

Духовното възраждане на славянската култура има за учители въ лицето на Кирила и Методий. Кирилъ и Методий чрезъ тѣхната азбука, славянска книга и просвѣта, успѣватъ да обединятъ славянскитѣ племена, които живѣеха въ България, Сърбия, Македония, Русия, Ромъния, Чехославия и Полша, единенъ и мощенъ славянски народъ.

Резултатъ отъ тѣхната дейность е това, че славянството днеска се намира въ възходъ. Обединението надминава, духътъ вече спестява всичкитѣ славянски народи. Народнитѣ идеали и несъкрушима вѣра въ бждащото сж елементитѣ, които ще извоюватъ славянскитѣ права за свобода на всички славяни по свѣта.

Славянската солидарность е базата за борба и слава на славянския духъ и общия чловѣчески напредѣкъ въ Европа.

Времето ни зове на работа за славянска свобода. Да работимъ защото нашето обединение, нашата славянска култура и цивилизация, носи възраждане на Европа и чловѣчеството.

До като нѣма славянско разбирателство на балканитѣ не може да се очаква миръ и спокойствие въ Европа.

Имената Кирилъ и Методия въ славянската книжнина блестатъ въ единъ блѣсъкъ. Тѣ сж написали бeсeди за да изяснятъ елементарнитѣ истини на новата вѣра. Тѣхния култъ се пази отъ славянския народъ и издигва се като фаръ на своитѣ културни, политически и национални пожелания. Тѣхнитѣ имена представляватъ съвършенство на най-хубавитѣ традиции.

Кирилъ и Методия като славяно-българи напълно възприеха националната политика да просвещаватъ славянитѣ и развиятъ въ тѣхъ *народното чувство*,

Кирилъ разпространи християнската просвѣта чрезъ българска речъ и писмо. Кирилъ и Методий съ своята просвѣтно-национална дейность прославиха славянски родъ и славянското име.

Кирилъ сложи титла на трайната книжовна и политическа традиция, защо неговата писменност и неговата жива речъ останаха на услуга за стремежитъ на славянската нация. Кирилъ и Методия оставиха голъма плеяда ученици, които продължиха национално културното дѣло като: Климентъ, Гораздъ, Василь и др. Тѣ посочиха насока за широката просвѣтна дейностъ, тъй като хармонираха културно-националния животъ на българския народъ.

Кирило-Методиевитъ трудове по своята голъма популярностъ, оставиха едно широко разпространение, така че сж едничкия и най-богатиятъ капиталъ, който вѣчни изворъ на всѣкаква културно-политическа дейностъ на всичкитъ славяни, а нарочно на българитъ, хърватитъ, сърбитъ и руситъ.

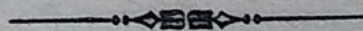
Въ какво се състои славянската идея?

Славянската идея е национална идея и тя не противоречи съ общочовѣшкия идеалъ. а общочовѣшкия идеалъ се изразява въ мисълта за братско единение предимно на културна почва, на всички славяни за общъ прогресъ въ служба на челоуѣчеството.

„Взаимно познаване, сговоръ, добруване, миръ, честитъ животъ, свой къмъ свой“ ето това сж елементитъ съ които доминира славянската идеология.

Ние ще бждемъ всички последователи на великитъ славянски поети. Хомяновъ, Мицкиевичъ и Колора: *човѣщина, сговоръ, взаимно добруване и славянско единение.*

Славянската взаимностъ трѣбва да бжде изразъ на вѣра и чувства. Славянскиятъ народъ е пълень съ борчески и творчески духъ, защото вѣчно се бори и копнѣе за сговоръ, разбирателство между славянитъ и нейнитъ съседи.

ЛИТЕРАТУРА

B. Bartolini „Memoria Storicocritiche archeologiche de Santi Cirilo et Metodo e del loro apostolato fra le genti Slave“, Roma, Tipografia Vaticana 1881.

D-r Josip Stadler, Katolicka crkva i sloveni u Bugarskoj, Srbiji, Bosni i Hercegovini, Zagreb, 1881 g.

Тропаръ на Кирилъ и Методия.

D-r J. Ginzl. Gesichte des slavenapostel Cyrille und Method. Wien 1861.

Monumenta epistolaria p. 44-45 Ewold, **Die papsbriefe der Britischen Samolung.** Moues archiv fur altere deutsche Geschihskunde Berlin, 1880. V. 2.

V. Waterbach „Beiträge zur Geechichte der Christ Kirch in Manehhrer und Bochemen. Wien, 1849.

Cg. Bocke, Cod diplomat et apostoria Moraviae Olin 1836.

Bjelovski. Monumenta folonioal historika.

Racki: archiv za pavjesnicu Jugoslavensky IV.

F. Stros Mayer Hirherbrief ddo 28 Februar 1881.

Князевъ. „Св. равноапостоли Кирилъ и Методий“ 1866.

Philaret. „Cyrillus und Methodius“.

Ловрозскій. „Кирилъ и Методий. Харьковъ. 1863.

Л. Каравеловъ. „Кирилъ и Методий, български просвѣтителі“, издало Българско дружество за разпространение на полезни издания.

Д-тъ Никодимъ Милашъ. „Славянскитѣ апостоли Кирилъ и Методи и истината на православието“ 1903, София. преводъ отъ П. Ивановъ.

Ст. Новаковичъ. „Първи основи словенске книжовности между балканскимъ словенима; легенда о Владимиру и Косари“. 1893.

Тодоръ Крайничанецъ. „Кирилъ и Методи и славянството“ 1930 г., Скопие.

Franco Racki. „Vijek i delovanje sv. sv. Cyrila u Methoda, 1857.

A. Bruckner. Die Wahrheit über der slavenapostel 1893 г.

В. Ягичъ. „Вопросъ о Кириллѣ и Методіи въ славянской филологии, 1885.

Д-ръ В. Сл. Киселковъ. „Славянскитѣ просвѣтителі Кирилъ и Методий, София 1923 г.

Fr. Snopck. „Konstatinus — Cyrillus und Methodius die slavenapostel, 1911.

Ив. Малешевски. „Свѣтыѣ Кирилль и Методій, „первоучители славянскыѣ“, 1886 г.

Adolph d'Avril. „St. Cirille et st. Méthode“ — Première lutt des allemand contre les Slaves, 1885.

А. Т. Баланъ. „Кирилъ и Методи“ I 1920 г. (Университетска библиотека).

Тодор Крайничанац. „Словени у данашне доба и блиски характер техног јединства“. Скопие 1932 г.

Проф. Ст. Симичъ. „Охридъ“, историческа студия 1932 г. Скопие.

Д-ръ Павле Поповичъ. „Преглед српске книжевности“. Београд 1930.

Д-ръ В. Сл. Киселковъ. „Жития на светитѣ бра-
та Кирилъ и Методий“. 1933 г., София.

К. Иричекъ. „Историята на българитѣ“.

Д. Т. Ласковъ. „Житието на Св. Климента Ох-
ридски“.

Иорданъ Ивановъ. „Български старини изъ Ма-
кедония“.

J. K. Goetz. „Geschichte ders Slavenapostel Kon-
stantinus und Methodius.

T. Sisic. „Hrvatska povijest“.

